

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Посібник зі статті 1 Протоколу № 7
до Європейської конвенції
з прав людини

Процедурні гарантії, що
стосуються вислання іноземців

Оновлено 29 лютого 2024 року

Підготовлено Секретаріатом Суду. Не покладає зобов'язань на Суд.

Видавців або організацій, які бажають перекласти та/або відтворити цей Посібник повністю або частково у формі друкованої чи електронної публікації, просимо заповнити форму зворотного зв'язку: [запит на відтворення або повторну публікацію перекладу](#) для отримання інформації щодо процедури авторизації.

Якщо ви бажаєте дізнатися, які Посібники із судової практики знаходяться наразі на етапі перекладу, див. [перелік очікуваних перекладів](#).

Цей Посібник спочатку було укладено французькою мовою. Він регулярно оновлюється, дата останнього оновлення 29 лютого 2024 року. До нього можуть бути внесені редакційні виправлення.

Посібники із судової практики можна завантажити за посиланням <https://ks.echr.coe.int>. Оновлення публікації відстежуйте на сторінці Суду у Твіттері за посиланням: https://twitter.com/ECHR_CEDH.

Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

© Рада Європи / Європейський суд з прав людини, 2025.

Зміст

Зміст	3
Передмова	4
Вступ	5
I. Умови застосування	7
A. Законно проживає на території держави	7
B. Вислання	9
II. Матеріальна гарантія: вислання «на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону»	11
A. Загальні принципи	11
B. Приклади	12
III. Процедурні гарантії	13
A. Наводити аргументи проти свого вислання	14
1. Зміст та обсяг гарантованих прав.....	14
2. Обмеження цих прав	15
3. Методологія, якої слід дотримуватися при розгляді обмеження гарантованих прав	15
B. Вимагати перегляду своєї справи	17
C. Бути представленим перед компетентним органом	19
D. Приклади	19
E. Зв'язок між процедурними гарантіями за статтею 1 Протоколу № 7 та іншими статтями Конвенції.....	21
a. Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного та/або сімейного життя) окремо або разом зі статтею 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту).....	21
b. Стаття 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту).....	22
IV. Винятки	24
A. Загальні принципи	24
B. Приклади	24
Перелік цитованих справ	26

Передмова

Цей Посібник входить до низки Посібників із судової практики, опублікованих Європейським судом з прав людини (надалі — «Суд», «Європейський суд» або «Страсбурзький суд»), для інформування практикуючих юристів про основоположні рішення та ухвали, винесені Страсбурзьким судом. У цьому конкретному Посібнику аналізується та узагальнюється судова практика щодо статті 1 Протоколу № 7 до Європейської конвенції з прав людини (надалі — «Конвенція» або «Європейська конвенція») до 31 жовтня 2020 року. Читачі зможуть ознайомитися з основними принципами у цій сфері та відповідними прецедентами.

Цитована судова практика була відібрана серед провідних, найбільш важливих і/або недавніх рішень та ухвал.*

Рішення та ухвали Суду слугують не лише для того, щоб вирішувати справи, передані на розгляд Суду, але й загалом для роз'яснення, захисту та розвитку норм, встановлених Конвенцією, сприяючи тим самим дотриманню Державами зобов'язань, взятих ними як Договірними сторонами (*«Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom)*), 18 січня 1978 року, § 154, серія А № 25, і нещодавно — *«Еронович проти Латвії» (Jeronovičs v. Latvia)* [ВП], № 44898/10, § 109, 5 липня 2016 року).

Відповідно, місія створеної Конвенцією системи полягає в тому, щоб визначити в інтересах суспільства питання державної політики, тим самим підвищуючи стандарти захисту прав людини та поширюючи судову практику у сфері прав людини серед усього співтовариства Держав-учасниць Конвенції (*«Константін Маркін проти Росії» (Konstantin Markin v. Russia)*) [ВП], № 30078/06, § 89, ЄСПЛ 2012 рік). Дійсно, Суд підкреслив роль Конвенції як «конституційного інструмента європейського громадського порядку» у сфері прав людини (*«Босфорус Гава Йоллари Туризм і Тіджарет Анонім Шіркети проти Ірландії» (Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland)* [ВП], № 45036/98, § 156, ECHR 2005-VI, а нещодавно — у справі *«Н. Д. і Н. Т. проти Іспанії» (N.D. and N.T. v. Spain)* [ВП], №№. 8675/15 та 8697/15, § 110, 13 лютого 2020 року).

Протокол № 15 до Конвенції нещодавно включив принцип субсидіарності до Преамбули Конвенції. Цей принцип «покладає спільну відповідальність на Держави-учасниці та Суд» щодо захисту прав людини, і національні органи влади та суди повинні тлумачити й застосовувати національне законодавство таким чином, щоб забезпечити повну реалізацію прав і свобод, визначених у Конвенції та Протоколах до неї (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], § 324).

У цьому Посібнику містяться посилання на ключові слова для кожної цитованої статті Конвенції та Додаткових протоколів до неї. Юридичні питання, що розглядаються в кожній справі, підсумовано в [Переліку ключових слів](#), вибраних із тезауруса термінів, що взяті (у більшості випадків) безпосередньо з тексту Конвенції та Протоколів до неї.

[База даних HUDOC](#) практики Суду дозволяє здійснювати пошук за ключовим словом. Пошук за ключовими словами дає можливість знайти документи з подібним правовим змістом (обґрунтування та висновки Суду в кожній справі підсумовуються за допомогою ключових слів). Ключові слова для окремих справ можна знайти, натиснувши на Case Details (Детальна інформація по справі) в HUDOC. Для отримання додаткової інформації про базу даних HUDOC та ключові слова див. [Посібник користувача HUDOC](#).

---

* Цитована судова практика може бути викладена однією або обома офіційними мовами (англійською та французькою) Суду та Європейської комісії з прав людини. Якщо не вказано інше, усі посилання стосуються рішення по суті справи, що були постановлені Палатою Суду. Скорочення «(ухв.)» вказує на те, що наводиться цитата з ухвали Суду, а абревіатура «[ВП]» — на те, що справа розглядалася Великою Палатою. Рішення Палати, які не були остаточними на момент публікації цього оновлення, позначено зірочкою (*).

Вступ

1. Протокол № 7 до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятий 22 листопада 1984 року, набрав чинності 01 листопада 1988 року¹.
2. Цей Протокол гарантує певні права, які раніше не були передбачені ані Конвенцією, ані попередніми протоколами до неї, а саме: право на процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців (стаття 1), право на перегляд факту визнання особи винною або винесеного вироку судом вищої інстанції (стаття 2), право на компенсацію за неправомірне засудження (стаття 3), право не бути притягненим до суду або покараним двічі за правопорушення, за яке особа вже була остаточно виправдана або засуджена («*ne bis in idem*») (стаття 4), і, нарешті, принцип рівності прав і обов'язків між подружжям (стаття 5).
3. У статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції передбачено наступне:

Стаття 1 — Процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців

«1. Іноземець, який законно проживає на території держави, не може бути висланий за її межі інакше ніж на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону, і повинен мати можливість:

- (а) наводити аргументи проти свого вислання;
- (b) вимагати перегляду своєї справи; і
- (c) бути представленим з цією метою перед компетентним органом або перед особою чи особами, призначеними цим органом.

2. Іноземець може бути висланий до здійснення своїх прав, передбачених у підпунктах а, b та с пункту 1 цієї статті, якщо таке вислання є необхідним в інтересах публічного порядку або зумовлюється міркуваннями національної безпеки.

4. Стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції поділена на два пункти («*Нолан і К. проти Росії*» (*Nolan and K. v. Russia*), 2009 р., § 114).
5. Перша гарантія у пункті 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції передбачає, що відповідний іноземець не може бути висланий інакше як «на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону».
6. У першому пункті перераховані процедурні гарантії, які повинні бути забезпечені державами-учасницями Протоколу № 7 до Конвенції, у провадженнях щодо індивідуального вислання іноземця, який законно проживає на території таких держав:
  - а. можливість наведення аргументів проти свого вислання;
  - b. можливість вимагати перегляду своєї справи; і
  - c. можливість бути представленим з цією метою перед компетентним органом або перед особою чи особами, призначеними цим органом.
7. Другий пункт передбачає обставини, за яких іноземець може бути висланий до того, як скористається правами згідно з підпунктами (а), (b) і (c) пункту 1:
  - в інтересах публічного порядку;
  - з міркувань національної безпеки.

¹ Протокол ратифікували 44 Держави-члени Ради Європи.

8. Одразу слід зазначити, що «згідно із загальноствореними нормами міжнародного права і відповідно до своїх договірних зобов'язань, Держави мають право контролювати в'їзд, проживання та вислання іноземців. Конвенція не гарантує права іноземця на в'їзд або проживання в певній країні» (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 114; *«Іліас та Ахмед проти Угорщини» (Ilias and Ahmed v. Hungary)* [ВП], 2019 р., § 125; та *«Де Суза Рібейро проти Франції» (De Souza Ribeiro v. France)* [ВП], 2012 р., § 77).

9. Як зазначено у Пояснювальній доповіді до Протоколу № 7 до Конвенції, приймаючи статтю 1 Протоколу № 7, держави погодилися на «мінімальні» процедурні гарантії у разі вислання (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 117). Ця стаття дозволила надавати захист у випадках, які не охоплюються іншими міжнародними інструментами, а також включити такий захист у сферу дії системи контролю, передбаченої Європейською конвенцією з прав людини (див. п. 7 цієї доповіді).

10. У справі *«Маауя проти Франції» (Maaouia v. France)* [ВП], 2000 р., §§ 36–40, Суд встановив, що стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції містить конкретні гарантії для процедури вислання, демонструючи, що «держави, усвідомлюючи, що пункт 1 статті 6 [право на справедливий суд²] не поширюється на процедури вислання іноземців, бажали вжити окремих заходів у цій сфері». Отже, він підтвердив, що рішення щодо в'їзду, перебування та депортації іноземців не стосувалися визначення цивільних прав чи обов'язків заявника або пред'явленого йому кримінального обвинувачення у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції.

11. Однак Суд також підкреслив, що у разі депортації спеціальні гарантії, передбачені статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції, доповнюють захист, наданий статтями 3 і 8 Конвенції у поєднанні зі статтею 13 (*«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 51; *«Балтаджи проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 54). Докладніше про інші процесуальні права згідно з Конвенцією див. *Посібник зі статті 8 Конвенції* та *Посібник з імміграції*.

12. Зрештою, у контексті статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції Суд належним чином врахував, що об'єкт і мета Конвенції, як інструменту захисту прав людини, вимагають, щоб її положення тлумачилися та застосовувалися таким чином, щоб зробити її гарантії практичними й ефективними, а не теоретичними та ілюзорними (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 122; *«Такуш проти Греції» (Takush v. Greece)*, 2012 р., § 63; та *«Гелері проти Румунії» (Geleri v. Romania)*, 2011 р., § 48). Це є загальним принципом тлумачення всіх положень Конвенції та протоколів до неї (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 122).

---

² Щодо обсягу застосування пункту 1 статті 6 див. Посібник зі статті 6 (кримінальний та цивільний аспекти), доступні на платформі Суду [ECHR-KS](#).

I. Умови застосування

Стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції

«1. Іноземець, який законно проживає на території держави...»

Ключові слова HUDOC

Законно проживає на території держави (П7-1-1) – Вислання іноземця (П7-1-1)

A. Законно проживає на території держави

13. Стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції застосовується виключно в контексті вислання іноземців, які «законно проживають» на території держави-учасниці (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 91; *«Грузія проти Росії (I)» (Georgia v. Russia (I))* [ВП], 2014 р., § 228, і *«Сейдовіч і Сулеймановіч проти Італії» (Sejdovic and Sulejmanovic v. Italy)* (ухв.), 2002 р.).

14. Стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції застосовується лише до фізичних осіб, а не, наприклад, до міжнародних організацій (*«О.І.Дж. проти Чеської Республіки» (O.I.J. v. the Czech Republic)* (ухв.), 1999 рік; і *«Ф.С.М. проти Чеської Республіки» (F.S.M. v. the Czech Republic)* (ухв.), 1999 рік).

15. Щодо поняття «проживання» у Пояснювальній доповіді зазначено наступне: «Слово «проживати» має на меті виключити застосування статті до іноземців, які прибули до порту чи іншого пункту в'їзду, але ще не пройшли міграційний контроль, або яких було допущено на територію лише з метою транзиту або на обмежений строк з метою, що не включає постійне проживання. Такий строк також охоплює період очікування рішення щодо запиту на дозвіл на проживання» (див. пункт 9 Пояснювальної доповіді).

16. Суд підтвердив визначення слова «проживати», наведене в Пояснювальній доповіді (*«Йлдрім проти Румунії» (Yildirim v. Romania)* (ухв.), 2007 р.; *«С.К. проти Румунії» (S.C. v. Romania)*, 2015 р., § 83).

17. Суд мав можливість роз'яснити значення поняття «проживання» у справі *«Нолан і К. проти Росії» (Nolan and K. v. Russia)*, 2009 р. У цій справі Суд зазначив, що, по-перше, поняття «проживання» в певній Державі не обмежується «фізичною присутністю» на території цієї Держави, а по-друге, слово «проживати» має на меті виключити тих іноземців, які не були допущені на територію або були допущені лише з метою, що не включає постійне проживання. Він додав, що поняття «проживання» схоже на автономне поняття «житло», розроблене відповідно до статті 8 Конвенції, — ані те, ані інше не обмежуються фізичною присутністю, а залежать від наявності достатніх і тривалих зв'язків із конкретним місцем³. Отже, було

3. Щодо поняття «житло» див. *«Прокопович проти Росії» (Prokopovitch v. Russia)*, № 58255/00, § 36, ЄСПЛ 2004-ХІ (витяги): «Суд нагадує про судову практику установ Конвенції, згідно з якою поняття “житло” у значенні статті 8 не обмежується житлом, яке законно займане або створене. “Житло” є автономним поняттям, яке не залежить від класифікації відповідно до національного законодавства. Чи можна вважати конкретне місце проживання “житлом”, яке підлягає захисту на підставі пункту 1 статті 8, залежатиме від фактичних обставин, а саме від наявності достатніх і тривалих зв'язків із конкретним місцем (див. такі посилання: *«Баклі проти Сполученого Королівства» (Buckley v. the United Kingdom)*, рішення від 25 вересня 1996 року, *«Збірник рішень і ухвал» (Reports of Judgments and Decisions) 1996-IV*, §§ 52–54, та доповідь Комісії від 11 січня 1995 року, § 63; *«Гіллоу проти Сполученого Королівства» (Gillow v. the United Kingdom)*, рішення від 24 листопада 1986 року, серія А № 109, § 46; *«Біргінс проти Сполученого Королівства» (Wiggins v. the United Kingdom)*, № 7456/76, рішення Комісії від 08 лютого 1978 року, Рішення та доповіді (УД) 13, с. 40».

встановлено, що іноземець, який був допущений з метою проживання та оселився у відповідній Державі, не переставав би «проживати» на території відповідної держави кожного разу, коли він або вона здійснювали поїздку за кордон (*там само*, § 110).

18. Щодо значення слова «законно», у Пояснювальній доповіді зазначено, що «слово “законно” звертається до національного законодавства відповідної Держави. Так, саме національне законодавство визначає умови, які мають бути виконані, щоб перебування особи на території відповідної держави вважалось “законним”. Це положення стосується не лише іноземців, які в’їхали законно, але також іноземців, які в’їхали нелегально і становище яких було згодом урегульовано. Однак іноземець, чий в’їзд і перебування на території підлягали певним умовам (наприклад, визначений період перебування), і який більше не відповідає цим умовам, не може вважатися таким, що все ще “законно” перебуває на території держави» (див. Пункт 9 Пояснювальної доповіді).

19. Суд встановив у своїй судовій практиці, що «проживання, щоб бути законним, має відповідати вимогам національного законодавства відповідної Держави» (*«Йлдрім проти Румунії» (Yildirim v. Romania)* (ухв.), 2007 р.; див. також *«Султані проти Франції» (Sultani v. France)*, 2007 р., § 88; *«Болат проти Росії» (Bolat v. Russia)*, 2006 р., § 76). Отже, саме національне законодавство визначає умови, які мають бути виконані, щоб перебування особи на території відповідної держави вважалось «законним» (*«Шарма проти Латвії» (Sharma v. Latvia)*, 2016 р., § 73).

20. Суд дійшов висновку, що іноземець не проживав на законних підставах на території Держави, якщо він або вона не мали дійсного дозволу на проживання (*«Сейдовіч і Сулеймановіч проти Італії» (Sejdovic and Sulejmanovic v. Italy)* (ухв.), 2002 р., і *«Сулеймановіч і Султановіч проти Італії» (Sulejmanovic and Sultanovic v. Italy)* (ухв.), 2002 р.), коли заяву про політичний притулок було остаточно відхилено (*«С.Т. проти Франції» (S.T. v. France)*, рішення Комісії, 1993 р.) або коли після закінчення строку дії тимчасової візи іноземець залишався у відповідній країні до оголошення результатів розгляду справи, щодо отримання дозволу на проживання або отримання статусу біженця (*«Вульфовіч та Улянова проти Швеції» (Voulofovitch and Oulianova v. Sweden)*, рішення Комісії, 1993 р.), або до розгляду заяви про надання притулку (*«С.К. проти Румунії» (S.C. v. Romania)*, 2015 р., § 84–85, і *«Н.М. проти Румунії» (N.M. v. Romania)*, 2015, § 104–105). Те саме стосується іноземців, які мали дійсний дозвіл на проживання до певної дати, але після закінчення терміну його дії не зробили нічого для його продовження (*«Йлдрім проти Румунії» (Yildirim v. Romania)* (ухв.), 2007 р.), а також іноземців, чий дозвіл на проживання було скасовано, і вони повторно в’їхали до країни незаконно, незважаючи на розпорядження про вислання (*«Карімі проти Румунії» (Karimi v. Romania)* (ухв.), 2020 р., § 57).

21. Крім того, іноземець, який ніколи не отримував дозволу на проживання, не може посилається на статтю 1 Протоколу № 7 до Конвенції (*«А.М. та інші проти Швеції» (A.M. and Others v. Sweden)* (ухв.), 2009 р.). Зрештою, іноземець, який незаконно в’їхав до країни за фальшивою візою, не обов’язково законно проживав на території відповідної держави (*«Т.А. проти Швеції» (T.A. v. Sweden)*, рішення Комісії, 1994 р.).

22. Однак іноземець вважається таким, що законно проживав на території держави, якщо він мав дійсний дозвіл на проживання на момент його вислання (*«Новак проти України» (Nowak v. Ukraine)*, 2011 р., § 80), або якщо іноземець мав право на проживання на території Держави-відповідача як шукач притулку відповідно до національного законодавства (*«Ахмед проти Румунії» (Ahmed v. Romania)*, 2010 р., § 46). Той факт, що компетентний національний орган анулював дозвіл на проживання заявника, не означає, що він більше не вважається таким, що «законно проживав» на території відповідної держави, якщо на момент вислання виконання відповідного рішення було призупинено судом до перегляду його законності (*«Болат проти Росії» (Bolat v. Russia)*, 2006 р., § 78).

23. Загалом, якщо умова законного проживання не виконується, стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції не застосовується, і Суд оголошує скаргу неприйнятною через несумісність *ratione materiae* з положеннями Конвенції у значенні пункту 3 статті 35 («*Сулеймановіч і Султановіч проти Італії*» (*Sulejmanovic and Sultanovic v. Italy*) (ухв.), 2002 р.; «*Йлдрім проти Румунії*» (*Yildirim v. Romania*) (ухв.), 2007 р.; «*С.К. проти Румунії*» (*S.C. v. Romania*), 2015 р., § 86).

В. Вислання

24. Як постійно наголошує Суд, Високі Договірні Сторони мають дискреційні повноваження вирішувати, чи вислати іноземця, який перебуває на їхній території, але це повноваження має здійснюватися у такий спосіб, щоб не порушувати передбачені Конвенцією права такої особи («*Болат проти Росії*» (*Bolat v. Russia*), 2006 р., § 81, і «*Нолан проти України*» (*Nowak v. Ukraine*), 2011 р., § 81).

25. Європейський суд з прав людини чітко наголосив, що поняття «вислання» є «автономним поняттям, яке не залежить від будь-якого визначення, що міститься у національному законодавстві», і що «за винятком екстрадиції, будь-який захід, який змушує іноземця залишити територію, де він законно проживав, є «висланням» для цілей статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції» («*Болат проти Росії*» (*Bolat v. Russia*), 2006 р., § 79; «*Нолан і К. проти Росії*» (*Nolan and K. v. Russia*), 2009 р., § 112; див. також пункт 10 Пояснювальної доповіді).

26. Отже, Суд кваліфікував як вислання факт вивезення заявника з місця його проживання та посадку його на борт літака, що прямував до іншої держави («*Болат проти Росії*» (*Bolat v. Russia*), 2006 р., § 79). Так само рішення, яке забороняло заявнику повертатися до Держави-відповідача після його наступної поїздки за кордон, що призвело до його виїзду назавжди, було визнано фактом вислання («*Нолан і К. проти Росії*» (*Nolan and K. v. Russia*), 2009 р., § 112).

27. Однак у справі «*Йлдрім проти Румунії*» (*Yildirim v. Romania*) (ухв.), 2007 р., Суд зазначив, що, оскільки заявник не проживав у Румунії, йому було відмовлено у праві на в'їзд до країни, що не становило факт вислання. У справі «*Дейвіс та інші проти Румунії*» (*Davies and Others v. Romania*) (ухв.), 2003 р., Суд дійшов висновку, що перший заявник не підлягав процедурі вислання. Натомість, його дозвіл на в'їзд і перебування на території держави було відкликано з підстав підтримання громадському порядку. Вказавши на відсутність факту вислання, Суд визнав скаргу за статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції несумісною за критерієм *ratione materiae*.

28. Чи застосовується стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції, якщо розпорядження про вислання фактично не виконано? Суд відповів на це запитання у справі «*Лятіфі проти Колишньої Югославської Республіки Македонія*» (*Ljatifij v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*), 2018 р., §§ 21-23. Заява була подана громадянкою Сербії, яка з восьмирічного віку проживала на території Держави-відповідача, де вона отримала дозвіл на проживання, який було продовжено до 2014 року, після чого Міністерство внутрішніх справ позбавило її права на притулок. Потім було видано розпорядження про її вислання на тій підставі, що вона становила загрозу національній безпеці. 01 квітня 2016 року заявниця подала заяву до Суду, стверджуючи, що провадження, у ході якого їй було наказано залишити Колишню Югославську Республіку Македонія, не супроводжувалося мінімальними процедурними гарантіями. Зокрема, вона скаржилася на те, що не мала можливості ознайомитися та оскаржити надані проти неї докази. Суд вирішив розглядати цю справу у порядку статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції⁴.

---

4. ЕСПЛ належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи (див. «*Радоміла та інші проти Хорватії*» (*Radomilja and Others v. Croatia*) [ВП], № 37685/10, § 126, 20 березня 2018 року; «*Сьодерман проти*

29. Щодо того, чи була застосовна стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції, навіть якщо вислання не відбулося, Суд розглянув практичні наслідки відповідного рішення: воно призвело до припинення законної підстави для правомірного проживання заявниці на території Держави-відповідача, а також містило розпорядження залишити її протягом зазначеного строку (*там само*, § 22). Крім того, Суд зазначив, що це розпорядження не було скасовано чи іншим чином визнано недійсним і що національні органи влади не призупинили його виконання та не надали заявнику дозвіл залишитися на території Держави-відповідача (протилежний висновок у справі «*Саед проти Данії*» (*Saeed v. Denmark*) (ухв.), 2014 р., § 7). До того ж, виконання цього розпорядження не підлягало жодним іншим формальним вимогам; відповідно, заявниця ризикувала бути висланою у будь-який час. Той факт, що їй було надано одноразовий дозвіл виїхати та повернутися до Держави-відповідача, а також той факт, що розпорядження не було виконано, не є достатнім для того, щоб Суд дійшов висновку, що розпорядження, яким її змушено було залишити Державу-відповідача, втратило чинність або що це не могло призвести до її депортації. Крім того, продовження перебування заявника на території Держави-відповідача толерувалося виключно на розсуд національних органів влади і не ґрунтувалося на жодних законодавчих підставах («*Лятіфі проти Колишньої Югославської Республіки Македонія*» (*Ljlatifi v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*), 2018 р., § 22).

30. За таких обставин Суд дійшов висновку, що рішення Міністерства внутрішніх справ, яке зобов'язувало заявницю залишити територію Держави-відповідача, з практичної точки зору має розглядатися як застосований до неї захід вислання, а тому це питання підпадає під дію статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції (§ 23).

Швеції» (*Söderman v. Sweden*) [ВП], № 5786/08, § 57, ECHR 2013 року, та «*Моретті та Бенедетті проти Італії*» (*Moretti and Benedetti v. Italy*), № 16318/07, § 27, 27 квітня 2010 року).

II. Матеріальна гарантія: вислання «на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону»

Пункт 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції

«Іноземець, який законно проживає на території держави, не може бути висланий за її межі інакше ніж на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону...»

Ключові слова HUDOC

Відповідно до закону (П7-1-1) – Доступність (П7-1-1) – Передбачуваність (П7-1-1) – Гарантії проти зловживань (П7-1-1)

A. Загальні принципи

31. Перша фундаментальна гарантія у пункті 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції передбачає, що іноземець не може бути висланий інакше як «на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону» (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 118). Це поняття має подібне значення в усіх положеннях Конвенції та протоколах до неї (*там само*).

32. Термін «закон» у цьому контексті означає національне законодавство відповідної держави. «Тому рішення має бути прийнято компетентним органом відповідно до положень матеріального права та відповідних процесуальних норм» (*«Болат проти Росії» (Bolat v. Russia)*, 2006 р., § 81).

33. Проте Суд пояснив, що термін «закон» стосується не лише наявності законної підстави у національному законодавстві, але й якості закону, про який йде мова: він має бути доступним і передбачуваним, а також повинен забезпечувати певний захист від свавільного втручання державних органів у права, гарантовані Конвенцією (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 118; *«Балтаджі проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 55; *«Ахмед проти Румунії» (Ahmed v. Romania)*, 2010 р., § 52; *«Кая проти Румунії» (Kaya v. Romania)*, 2006 р., § 55; *«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 55). Це рівною мірою стосується і положень Конвенції, які встановлюють процесуальні права, як і стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції, оскільки усталеною судовою практикою встановлено, що верховенство права, яке прямо згадується в преамбулі до Конвенції, є невід'ємною частиною усіх статей Конвенції (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 118). Це означає, що навіть якщо вислання може бути здійснено на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону, якщо цей закон не відповідає вимогам Конвенції, це становитиме порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

34. У цьому правилі не може бути винятків (*«Шарма проти Латвії» (Sharma v. Latvia)*, 2016 р., § 80, та *«Болат проти Росії» (Bolat v. Russia)*, 2006 р., § 81).

35. У контексті вислання з міркувань національної безпеки зазначено, що з огляду на специфіку цієї сфери та той факт, що загрози національній безпеці можуть відрізнятися за характером і можуть бути непередбачуваними, а також їх може бути важко визначити заздалегідь (див., *mutatis mutandis*, *«С.Г. та інші проти Болгарії» (C.G. and Others v. Bulgaria)*, 2008 р., § 40), вимога передбачуваності не поширюється на те, щоб примушувати Держави приймати законодавчі положення з детальним переліком усіх дій, які можуть спонукати ухвалити рішення про вислання особи з причин національної безпеки (*«Лятіфі проти Колишньої*

Югославської Республіки Македонія» (Ljatif v. the former Yugoslav Republic of Macedonia), 2018 р., § 35).

В. Приклади

36. У справі *«Болат проти Росії» (Bolat v. Russia)*, 2006 р., Суд встановив відсутність рішення «відповідно до закону», оскільки не було ухвалено судового рішення про вислання заявника, попри те, що національне законодавство вимагає таке рішення для вислання іноземця (§§ 81–82).

37. У справі *«Шевелі та Шенгелая проти Азербайджану» (Sheveli and Shengelaya v. Azerbaijan)*, 2020 р., Суд встановив відсутність законних підстав, оскільки Уряд не посилався на жодне положення національного законодавства, яке б дозволяло вислання особи за відсутності розпорядження, що підлягає виконанню (§§ 45–46).

38. У справі *«Шарма проти Латвії» (Sharma v. Latvia)*, 2016 р., щодо вислання громадянина Індії з Латвії, національне законодавство передбачало, що адміністративний акт зазвичай набирає чинності, коли про нього повідомляється адресату. Однак звернення з оскарженням такого акту до інституційно вищого органу призупинило б його виконання, якщо умови для термінового виконання цього адміністративного акту не були викладені або в нормі *lex specialis*, або в самому оскаржуваному рішенні. У цій справі розпорядження про вислання заявника було прийнято 13 червня 2005 року, набравши чинності того самого дня, коли його було вручено заявнику. Наступного дня заявник подав апеляцію до вищого органу, призупинивши тим самим виконання попереднього розпорядження про вислання до дати набрання рішення, ухваленого за результатами апеляційного оскарження, законної сили. У справі заявника національні органи влади не надали жодних підстав, які б виправдовували термінове виконання його вислання до розгляду апеляції. Апеляція заявника була розглянута 11 липня 2005 року і, як зазначалося в тексті рішення, воно набирало законної сили після повідомлення заявника. Рішення не було вручено заявнику до його вислання 12 липня 2005 року. Відповідно, вислання особи ґрунтувалося на рішенні, яке ще не набрало законної сили, тому встановленої національним законодавством процедури не було дотримано.

39. У справі *«Ахмед проти Румунії» (Ahmed v. Romania)*, 2010 р., § 53–55, Суд встановив, що законодавство Румунії не передбачало достатніх мінімальних гарантій проти свавільних дій органів влади та не задовольняло умову передбачуваності, адже представники влади не надали заявникам жодної інформації щодо діянь, у яких їх звинувачували, а прокуратура своєчасно не повідомила про видані проти них розпорядження (див. також подібні справи, а саме: *«Кая проти Румунії» (Kaya v. Romania)*, 2006 р., § 57 та *«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 57).

40. У справі *«С.Г. та інші проти Болгарії» (C.G. and Others v. Bulgaria)*, 2008 р., § 73, зазначивши, що рішення про вислання першого заявника не було прийнято «згідно із законом», у значенні пункту 2 статті 8 Конвенції, і після того, як було встановлено, що цей вираз вживається у тому самому значенні, що й в Конвенції та Протоколах⁵, Суд визнав, що вислання не відповідає умові законності згідно зі статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції (див. також щодо цього *«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 57, *«Балтаджи проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 56, *«Гелері проти Румунії» (Geleri v. Romania)*, 2011 р., § 45).

⁵ Суд вважає, що вислови "згідно із законом" (стаття 8), "встановлено законом" (статті 9-11), "передбачено законом" (стаття 1 Протоколу № 1) та "відповідно до закону" (стаття 1 Протоколу № 7) мають однакове значення (див. *«Малон проти Сполученого Королівства» (Malone v. the United Kingdom)*, 02 серпня 1984 року, § 66, серія А № 82; див. також *«Міхалач проти Румунії» (Mihalache v. Romania)* [ВП], № 54012/10, § 112, 08 липня 2019 року).

41. У деяких випадках Суд перевіряв не лише якість національного законодавства, але й дотримання гарантій, перелічених у пункті 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції (див., наприклад, «*Лупса проти Румунії*» (*Lupsa v. Romania*), 2006 р., §§ 58–60, «*С.Г. та інші проти Болгарії*» (*C.G. and Others v. Bulgaria*), 2008 р., § 74, «*Гелері проти Румунії*» (*Geleri v. Romania*), 2011 р., §§ 46–47).

42. Справа «*Корлі та інші проти Росії*» (*Corley and Others v. Russia*), 2021 р., §§ 53–64, головним чином стосується «примусового виїзду» заявників з Росії до того, як вони змогли реалізувати свої процесуальні права. Суд встановив, що національні органи влади навмисно створили ситуацію, за якої заявникам не було надано реальної можливості реалізувати свої процесуальні права, відповідно до закону, перед їхнім висланням. Він окремо наголосив на прискореному розгляді справи органами влади та тому факті, що одного із заявників змусили підписати недійсну відмову від права на оскарження в обмін на його звільнення (там само, § 63).

III. Процедурні гарантії

Пункт 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції

«1. Іноземець ... повинен мати можливість:

(а) наводити аргументи проти свого вислання;

(б) вимагати перегляду своєї справи; і

(с) бути представленим з цією метою перед компетентним органом або перед особою чи особами, призначеними цим органом».

Ключові слова HUDOC

Оскарження вислання (П7-1-1) Перегляд рішення про вислання (П7-1-1) Компетентний орган (П7-1-1) Представлений (П7-1-1)

43. На додаток до умови законності, пункт 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції передбачає конкретні процедурні гарантії. Відповідний іноземець повинен мати можливість:

a. наводити аргументи проти свого вислання;

b. вимагати перегляду своєї справи; і

c. бути представленим з цією метою перед компетентним органом або перед особою чи особами, призначеними цим органом

44. Для того, щоб з'ясувати, чи були ці гарантії надані у справах, які розглядалися, Суд взяв до уваги низку різних фактичних обставин, не завжди зосереджуючись на одній із перелічених у статті 1 гарантій або здійснюючи загальну оцінку. Однак певні чинники, згадані в практиці Суду, дають змогу визначити обсяг цих прав.

А. Наводити аргументи проти свого вислання

1. Зміст та обсяг гарантованих прав

45. Суд часто разом розглядав процедурні гарантії, перелічені в підпунктах (а) і (б) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

46. Щодо гарантії, передбаченої у підпункті (а) — «наводити аргументи проти свого вислання» — у справах *«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., та *«Кая проти Румунії» (Kaia v. Romania)*, 2006 р., Суд зазначив, по-перше, що органи влади не надали заявникам жодної вказівки на правопорушення, у вчиненні якого їх підозрювали, і, по-друге, що прокуратура не повідомила їх про розпорядження, видані проти них, до самого дня єдиного слухання в апеляційному суді. Крім того, апеляційний суд відхилив усі клопотання про відкладення судового засідання, тим самим перешкодивши адвокатам заявників вивчити розпорядження і надати докази на підтримку їхньої заяви про судовий перегляд (*«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 59, і *«Кая проти Румунії» (Kaia v. Romania)*, 2006 р., § 59). Нарешті, ще раз наголосивши, що будь-яке положення Конвенції чи протоколів до неї має тлумачитися у такий спосіб, щоб гарантувати права, які є практичними та ефективними, а не теоретичними й ілюзорними, Суд вирішив, з огляду на суто формальний перегляд апеляційним судом у цих справах, що заявники й справді не мали можливості розглянути свої справи з урахуванням заперечень проти їхньої депортації (*«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006, § 60, *«Кая проти Румунії» (Kaia v. Romania)*, 2006 р., § 60, та *«Гелері проти Румунії» (Geleri v. Romania)*, 2011 р., § 48).

47. Суд додав, що якщо такі компетентні органи, як адміністративні суди, відмовляються розглядати по суті оскарження іноземцем його вислання, останній буде «позбавлений можливості представити заперечення проти свого вислання та розглянути свою справу в адміністративних судах» (*«Балтаджи проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 57). Суд також зазначив, що наявний шлях оскарження до вищого органу не можна вважати ефективним національним засобом правового захисту, особливо з огляду на той факт, що заявнику жодного разу під час провадження не було надано доступ до фактичних підстав для його вислання, а міністр, який був інституційно вищим органом, що видав оскаржуване розпорядження, не є незалежним і неупередженим органом. З тих самих причин Суд дійшов висновку, що оскарження було суто формальністю і не надало заявнику можливості належним чином розглянути його справу з урахуванням заперечень проти його вислання (*там само*, § 58).

48. Отже, із судової практики випливає, що Суд завжди встановлював, що згідно зі статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції відповідний іноземець має право бути повідомленим про звинувачення проти нього (*«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 59) і Суд завжди визнавав ганебним, коли заявникам не було надано жодної інформації про причини їхнього вислання (*«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., §§ 40 і 56; *«Каушал та інші проти Болгарії» (Kaushal and Others v. Bulgaria)*, 2010 р., §§ 30 і 48; *«Балтаджи проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 58, і *«Лятіфі проти Колишньої Югославської Республіки Македонії» (Ljatif v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 2018 р., §§ 36-39).

49. У справі *«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., Суд розглянув, чи можуть іноземці, яких вислали з міркувань національної безпеки, покладатися, відповідно до статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції, на право бути поінформованим про фактичні причини для їхнього вислання та право на доступ до документів у справі, на основі яких було прийнято рішення про вислання. Зазначивши, що ці права не були прямо згадані в тексті статті 1 Протоколу № 7, і беручи до уваги принцип ефективності, Суд надав певні роз'яснення щодо своєї попередньої практики. Відповідно, він встановив наступне:

«іноземець не може повноцінно оскаржувати твердження органів влади про те, що національна безпека поставлена під загрозу, або наводити обґрунтовані аргументи проти свого вислання, не знаючи відповідних фактичних елементів, які змусили національні органи влади вважати, що іноземець становить загрозу національній безпеці» (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 126). Щодо доступу до документів у справі, Суд встановив, що згідно зі статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції «іноземцю гарантується право бути поінформованим, бажано в письмовій формі, та в будь-якому випадку ... з можливістю здійснити ефективний захист, про зміст документів та інформацію, на яку покладається компетентний національний орган, який приймає рішення про вислання іноземця, без шкоди для можливості накладення належним чином обґрунтованих обмежень на таку інформацію, якщо це необхідно» (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 128).

50. Отже, пункт 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції забезпечує відповідним іноземцем право бути поінформованим про причини їхнього вислання та мати доступ до документів у справі, що лежать в основі провадження щодо вислання, але в обмеженому обсязі: відповідно, права, на які можуть покладатися відповідні особи, обмежені правом бути поінформованим про відповідні фактичні елементи, які змусили компетентні національні органи вважати, що вони становлять загрозу національній безпеці, а також правом на доступ до змісту документів та інформації в матеріалах справи, на які ці органи поклалися, ухвалюючи рішення про вислання (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 129; порівняйте, наприклад, вимоги статті 6 Конвенції, яка гарантує право особи, обвинуваченої у вчиненні правопорушення, бути поінформованою про пред'явлене їй звинувачення та право на доступ до всіх документів у справі — для отримання більш детальної інформації з цього приводу див. *Посібник зі статті 6 (кримінальний аспект)*; також порівняйте вимоги статті 8 Конвенції, згідно з якою у випадках вислання іноземців з міркувань національної безпеки гарантія ефективного засобу правового захисту не вимагає розкриття секретної інформації відповідній особі, *«С.Л. проти Румунії» (S.L. v. Romania)* (ухв.), 2022 р., §§ 42–43).

2. Обмеження цих прав

51. Суд встановив, що права, гарантовані підпунктом (а) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції, не є абсолютними (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 130). Проте він роз'яснив, що будь-які обмеження відповідних прав не можуть скасовувати процесуальний захист, гарантований статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції, порушуючи саму суть гарантій, закріплених у цьому положенні. Навіть у разі обмежень іноземцю має бути надано ефективну можливість подати заперечення проти свого вислання та отримати захист від свавілля (*там само*, § 133).

3. Методологія, якої слід дотримуватися при розгляді обмеження гарантованих прав

52. Щоб вирішити, чи сумісне обмеження відповідних прав із підпунктом (а) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7, Суд встановив двоскладовий тест. Спочатку Суд встановлює, чи обмеження процесуальних прав іноземця були визнані компетентним незалежним органом належним чином обґрунтованими з огляду на конкретні обставини справи. Потім Суд розглядає, чи були труднощі, пов'язані з цими обмеженнями для відповідного іноземця, достатньою мірою компенсовані врівноважувальними факторами (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., §§ 133 і 137).

53. Якщо національні органи влади не розглянули — або недостатньо детально розглянули та обґрунтували — необхідність обмеження процесуальних прав іноземця, цього самого по собі

недостатньо, щоб вважатися порушенням підпункту (а) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції. У будь-якому випадку Суд також має встановити, чи були застосовані врівноважувальні заходи (*там само*, § 144). Тільки рівень перевірки Судом буде іншим: чим менш суворим буде розгляд національними органами влади, тим суворішим має бути розгляд Судом врівноважувальних факторів (*там само*, § 145).

54. Суд також зазначив, що у своїй оцінці керуватиметься двома основними принципами: по-перше, чим більше доступна для іноземця інформація обмежується, тим важливішими будуть гарантії, щоб урівноважити обмеження його або її процесуальних прав; по-друге, якщо обставини справи вказують на особливо значні наслідки для іноземця, врівноважувальні гарантії повинні бути посилені відповідно (*там само*, § 146).

55. Суд встановив, що повинен провести розгляд з огляду на обставини конкретної справи, беручи до уваги провадження в цілому (*там само*, §§ 138 і 157), тобто він розглядатиме всі чинники, що мають місце протягом усього провадження.

56. Щодо першого етапу перевірки, Суд роз'яснив умови, яким має відповідати оцінка національним органом влади питання, чи було оскаржуване обмеження накладено з «належним чином обґрунтованих підстав» (порівняйте, наприклад, з «вагомими підставами», які вимагалися у справі *«Ібрагім та інші проти Сполученого Королівства» (Ibrahim and Others v. the United Kingdom)* [ВП], 2016 р., § 265, і *«Бойзе проти Бельгії» (Beuze v. Belgium)* [ВП], § 142, а також «поважними причинами», які вимагалися у справі *«Шачашвілі проти Німеччини» (Schatschaschwili v. Germany)* [ВП], § 107). Суд визнає, що такі належним чином обґрунтовані причини, як необхідність захисту національної безпеки, можуть дозволити накладення обмежень на процесуальні права іноземця, і це є питанням, яке мають оцінювати насамперед національні органи влади. Відповідно, Суд розгляне процедуру прийняття рішення, в рамках якої було накладено обмеження процесуальних прав іноземця. У зв'язку з цим Суд визначив чинники, які він може зважити (*там само*, §§ 139-142):

- розгляд судовим або іншим органом, що є незалежним від органу виконавчої влади, який ініціює накладення обмеження;
- обсяг повноважень цього національного органу та, зокрема, таке:
  - чи має право цей орган переглядати необхідність збереження інформації засекреченою; і
  - повноваження, надані незалежному органу, залежно від висновку, який він зробив у відповідній справі щодо необхідності обмеження процесуальних прав.

57. Що стосується другого етапу тесту — врівноважувальних факторів — Суд надав невичерпний перелік таких чинників (*там само*, § 151–156), деякі з них ґрунтуються на підпунктах (b) та (c) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції:

- Релевантність інформації, фактично розкритої іноземцю, як щодо фактичних елементів, що лежать в основі рішення про вислання, так і щодо доступу до змісту документів та інформації, на які посилався орган, що ухвалив таке рішення; це передбачає, що іноземець повинен бути проінформований під час здійснення провадження про суть пред'явлених йому звинувачень, і беручи до уваги, що незалежний орган має визначити, після вивчення всіх секретних доказів, яка фактична інформація може бути розголошена відповідному іноземцю (*там само*, §§ 151–152). Простого перерахування низки законодавчих положень не може бути достатньо, навіть мінімально, щоб вважатися належним обсягом інформації про звинувачення (*там само*, § 168).
- Надання інформації іноземцям щодо проведення судового провадження та національних гарантій захисту для компенсації обмеження їхніх прав. Суд має

встановити, чи національні органи влади надали необхідну інформацію, принаймні на ключових етапах провадження, зокрема, якщо іноземця не представляє адвокат, і коли національна процедура вимагає певного пришвидшення розгляду справи (*там само*, § 153).

- Чи був іноземець представлений у провадженні. Виходячи за межі гарантії, зазначеної у підпункті (с) пункту 1 статті 1, суттєвим врівноважувальним фактором є можливість для іноземця бути представленим адвокатом або навіть спеціалізованим юристом, який має відповідні повноваження на доступ до секретних документів у матеріалах справи, які недоступні для іноземця; слід також розглянути питання про те, чи було обмежено спілкування представника з його або її клієнтом після отримання доступу до секретних матеріалів (*там само*, §§ 154–155).
- Втручання незалежного органу в провадження^б.

58. У справі *«Гассін проти Румунії» (Hassine v. Romania)*, 2021 р., §§ 51–54, Суд узагальнив принципи, викладені у справі *«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП]. Потім він застосував їх до фактичних обставин справи, подібних до обставин у справі *«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], і встановив порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

В. Вимагати перегляду своєї справи

59. Що стосується обсягу права, передбаченого підпунктом (b) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції — вимагати перегляду своєї справи — як свідчить практика Суду, суто формальний перегляд рішення про вислання цю умову не задовольняє. У справі *«Каушал та інші проти Болгарії» (Kaushal and Others v. Bulgaria)*, 2010 р., § 49, Суд зазначив, що національні суди не змогли зібрати доказів для підтвердження або спростування тверджень, які слугували основою для рішення про вислання першого заявника, і провів суто формальний перегляд цього рішення, в результаті чого заявник не зміг домогтися реального слухання та перегляду справи з урахуванням можливих аргументів проти свого вислання. Отже, дії національних судів суперечили підпункту (b) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

60. Суд також поставив під сумнів суто формальний характер перегляду рішення про вислання у справі *«С.Г. та інші проти Болгарії» (C.G. and Others v. Bulgaria)*, 2008 р., § 74, в якій Суд зазначив, що національні суди відмовилися зібрати докази для підтвердження або спростування тверджень, які слугували основою для рішення про вислання заявника, і провели суто формальний перегляд цього рішення, в результаті чого заявник не зміг домогтися реального слухання та перегляду справи з урахуванням можливих аргументів проти свого вислання, що суперечить підпункту (b) пункту 1.

61. У справі *«Лятіфі проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Ljatiqi v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 2018 р., § 35, Суд роз'яснив процедурні гарантії, передбачені підпунктами (a) і (b) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції у справі, що стосувалася загрози національній безпеці. У цій справі рішення про вислання заявниці ґрунтувалося на заяві про те, що вона становила загрозу національній безпеці, проте ані їй, ані національним судам, які розглядали таке рішення, не було повідомлено жодних фактичних підстав для цього. Виходячи з вимоги передбачуваності закону та концепції верховенства права, що застосовується в контексті статті, яка передбачає процедурні гарантії, Суд вимагав, щоб заходи депортації підлягали оскарженню у змагальному процесі перед незалежним органом або судом, уповноваженим ефективно перевіряти причини таких заходів та переглядати відповідні докази, якщо необхідно, з відповідними процесуальними обмеженнями щодо використання

б. Докладніше про цей фактор див. п. 63 цього посібника.

секретної інформації. Незалежний орган влади або суд повинен був мати можливість реагувати у випадках, коли посилання на «національну безпеку» не мало обґрунтованих підстав у фактах або було свавільним.

62. Ця частина тексту свідчить про те, що причини, які лежать в основі рішення про вислання, повинні бути розглянуті незалежним органом — адміністративним чи судовим — який має бути уповноваженим розглядати рішення по суті. Перед цим органом, навіть якщо права іноземця можуть бути обмежені з метою захисту секретної інформації, яка використовується як доказ для виправдання вислання, іноземець повинен мати можливість оскаржити твердження про те, що національна безпека під загрозою. У цій справі Суд визнав, що мало місць порушення підпунктів (а) і (b) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

63. У справі *«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 156, Суд зазначив, що одним із чинників, здатних урівноважити обмеження прав, гарантованих підпунктом (а) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції, було втручання незалежного органу у провадження. Посилаючись на право, гарантоване підпунктом (b) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції, а також на свою відповідну практику в таких питаннях, Суд консолідував аспекти, які вже були враховані в попередніх справах, і послався на деякі інші. Відповідно, Суд зазначив, що можуть бути розглянуті такі аспекти:

(i) чи були залучені один або декілька незалежних адміністративних чи судових органів у провадження для безпосереднього застосування заходу про вислання або для перегляду його законності, чи навіть перегляду по суті (див., серед багатьох інших органів, справу *«Аль-Нашиф»*, цит. вище, § 137; *«Лупса»*, цит. вище, § 56; і *«Лятіфі»*, цит. вище, § 32); а якщо таким незалежним органом є суд — постає питання його рівня в ієрархії національної правової системи. У зв'язку з цим судовий розгляд заходу вислання загалом матиме більш врівноважувальний ефект, ніж адміністративна форма контролю;

(ii) чи міг заявник оскаржити, ефективно і перед незалежним органом, звинувачення проти нього, згідно з якими він становив загрозу для національної безпеки (див. згадане вище рішення у справі *«Лятіфі»*, цит. вище, § 35);

(iii) чи мав незалежний орган повноваження ефективно досліджувати підстави, що лежать в основі заяви або рішення про вислання, залежно від обставин, і надані підтверджуючі докази, і якщо так, чи належним чином він скористався цим повноваженням у відповідній справі (див. *«С.Г. та інші»*, цит. вище, §§ 73 та 74; *«Гелері»*, цит. вище, § 48; *«Лятіфі»*, цит. вище, § 35). З метою виконання свого завдання з цього питання Суд візьме до уваги те, чи мав цей орган доступ до всіх матеріалів справи, включно з секретними документами, зібраними відповідним органом національної безпеки для формування справи стосовно іноземця (див. *«Лятіфі»*, цит. вище, § 32). Іншим важливим чинником є повноваження цього органу перевіряти достовірність документів у справі разом із достовірністю та правдивістю секретної інформації, наданої на підтримку заяви чи рішення про вислання, залежно від обставин справи (див. справи *«С.Г. та інші»*, цит. вище, §§ 73–74; *«Каушаль та інші»*, цит. вище, § 49 і, *mutatis mutandis*, *«Регнер»*, § 152). У зв'язку з цим відсутня презумпція, що підстави державної безпеки, на які посилається компетентний орган національної безпеки, існують і є актуальними: незалежний орган повинен мати можливість перевірити обставини з огляду на надані докази (див. *«Каушаль та інші»*, цит. вище, §§ 31–32 і 49);

(iv) чи мав незалежний орган, до якого звернулися для перегляду рішення про вислання, повноваження скасувати або змінити це рішення, якщо він дійшов висновку, у світлі обставин справи, що посилання на загрозу національній безпеці не мало під собою обґрунтованої та достатньої фактичної основи;

(v) чи була необхідність вислання достатньо ймовірною у світлі обставин справи та аргументації, наданої незалежним органом для обґрунтування свого рішення. У цьому контексті Суд з'ясовує, чи характер і обсяг розгляду, здійснюваного національними органами щодо справи проти відповідного іноземця, впливають, принаймні у загальних рисах, з обґрунтування їхнього рішення.

С. Бути представленим перед компетентним органом

64. Згідно з Пояснювальною доповіддю, підпункт (с) пункту 1 статті 1 вимагає, щоб відповідний іноземець мав право на те, щоб його справа була представлена від його імені компетентному органу або особі чи особам, призначеним цим органом. У доповіді конкретно не визначено характер цього представництва. У ній пояснюється, що «компетентний орган» може бути адміністративним або судовим (детальніше про це див. також *«Лятіфі проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Ljatif v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 2018 р., § 35). Крім того, «компетентний орган», який розглядає справу, не обов'язково повинен бути органом, який приймає остаточне рішення щодо питання про вислання. Так, для відповідності цьому положенню задовільною була б процедура, згідно з якою суд, який розглядав справу відповідно до підпункту (b), дав рекомендацію про вислання адміністративному органу, який мав би прийняти остаточне рішення (див. пункт 13.3 Пояснювальної доповіді).

65. У справах, які вже розглядав Суд, «компетентний орган» був або судовим, або адміністративним (для прикладу несудового органу: *«Шарма проти Латвії» (Sharma v. Latvia)*, 2016 р., та *«Балтаджі проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р.). Однак у разі звернення з апеляцією до інституційно вищого органу, а саме до міністра внутрішніх справ Держави-відповідача, Суд встановив, що цей спосіб не можна вважати ефективним національним засобом правового захисту, оскільки заявник «на жодному етапі провадження не був в змозі ознайомитися з фактичними причинами його вислання» і що «міністр, який був інституційно вищим органом відносно органу, який видав оскаржуване розпорядження, не міг розглядатися як незалежний і неупереджений орган» *«Балтаджі проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 58).

66. У справі *«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., §§ 154-155, Суд роз'яснив, посилаючись на підпункт (с) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції, що іноземці повинні мати можливість отримати представництво перед компетентним органом з метою прийняття рішення про їхнє вислання. Це означає, що положення національного законодавства повинні забезпечувати ефективну можливість представництва в таких справах. У справі *«Покликаєв проти Польщі» (Poklykayew v. Poland)*, 2023 р., §§ 75 і 76, де розглядалася можливість для заявника бути представленим у провадженні як чинник, що врівноважує обмеження його права на доступ до документів у справі, Суд взяв до уваги той факт, що національні органи влади не надали йому списку адвокатів, які мали допуск до секретної інформації.

Д. Приклади

67. У справі *«Нолан і К. проти Росії» (Nolan and K. v. Russia)*, 2009 р., § 115, Суд зазначив, що Уряд держави-відповідача не надав жодних пояснень щодо того, чому заявнику не було повідомлено про рішення про його вислання протягом більше трьох місяців або чому йому не було дозволено представити аргументи проти свого вислання, а також переглянути його справу за участю його захисника. Тому заявнику не було надано процедурних гарантій, викладених у статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

68. У справі *«Новак проти України» (Nowak v. Ukraine)*, 2011 р., § 82, Суд зазначив, що рішення про вислання заявника було вручено йому в день його від'їзду мовою, яку він не розумів, і за обставин, які перешкождали присутності його представника та не давали можливості представити аргументи проти свого вислання. З цих причин мало місце порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

69. Однак у справі *«Мокрані проти Франції» (Mokrani v. France)* (ухв.), 2002 р., зауваживши, що заявник мав змогу оскаржити розпорядження про депортацію в контексті судового провадження та що йому також була надана можливість представити аргументи проти його вислання в контексті провадження в комісії з питань депортації, Суд встановив, що заявник користувався всіма гарантіями, передбаченими підпунктами (а), (b) і (c) пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

70. Так само у справі *«Дороченко проти Естонії» (Dorochenko v. Estonia)* (ухв.), 2006 р., Суд зазначив, що справа заявників була розглянута адміністративним судом, а після їхніх оскаржень — також апеляційним судом і Верховним судом. На всіх рівнях вони могли представити аргументи проти відмови влади продовжити їхні дозволи на проживання. Заявник користувався всіма гарантіями, передбаченими пунктом 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції (детальніше щодо цього питання див. також *«Нагула проти Естонії» (Nagula v. Estonia)* (ухв.), 2005 р., та *«Унлу проти Швейцарії» (Unlu v. Switzerland)*, рішення Комісії, 1996 р.).

71. У справі *«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., заявників — двох громадян Пакистану, які законно проживали в Румунії, — було оголошено небажаними особами, позбавлено права в'їжджати на територію держави на п'ятнадцять років та депортовано за результатами адміністративного процесу, відповідно до якого їм було повідомлено про підозру в терористичній діяльності, але не повідомлено про конкретні звинувачення та не надано доступу до документів у справі під грифом «секретно». Національні суди отримали доступ до секретного документа у справі, складеного румунською розвідкою. При апеляційному розгляді заявників представляли два адвокати, які не мали дозволу, що давав би їм право доступу до відповідного секретного документа. Згідно з національним законодавством строки для апеляційного оскарження також були особливо стислими (п'ять днів для розгляду).

72. Суд підкреслив факт суттєвого обмеження права заявників бути поінформованими про фактичні елементи, надані на підтримку їхнього вислання, а також про зміст відповідних документів. Потреба в такому обмеженні не була досліджена або визнана належним чином обґрунтованою незалежним національним органом. Отже, Суд повинен був здійснювати розгляд встановлених урівноважувальних факторів з особливою ретельністю. Заявники отримали лише дуже загальну інформацію про правову кваліфікацію пред'явлених їм звинувачень. Їм не було надано жодної інформації про ключові етапи провадження або про можливість доступу до секретних документів у справі через адвоката, який має відповідний дозвіл. Власне факт того, що рішення про вислання було прийнято незалежними судовими органами на високому рівні без можливості встановити, чи справді вони використовували повноваження, надані їм згідно з румунським законодавством, не був достатнім для врівноваження обмежень, з якими стикнулися заявники при здійсненні своїх процесуальних прав. Суд дійшов висновку, що, беручи до уваги провадження в цілому та свободу розсуду, надану Державам у таких питаннях, обмеження не були врівноважені в національних провадженнях, щоб зберегти саму суть цих прав. Відповідно, мало місце порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

73. У справі *«Ф.С. проти Хорватії» (F.S. v. Croatia)* (2023 р., §§ 64, 68 і 70), наголосивши, що процесуальні права заявника були суттєво обмежені, Суд взяв до уваги те, що заявника не було повідомлено про будь-які фактичні елементи, на основі яких органи влади дійшли висновку, що він становив загрозу національній безпеці (на відміну від справи *«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., §§ 12 і 161, в рамках якої заявникам принаймні було повідомлено, що підозри щодо них стосуються тероризму, і справи *«Покликаєв проти Польщі» (Poklykaew v. Poland)*, 2023 р., §§ 6 і 66, де в рішенні, яким заявника було повідомлено про те, що він становив загрозу національній безпеці Польщі, було зазначено, що він співпрацював з білоруськими спецслужбами). Попри те, що національні

суди, вивчаючи врівноважувальні фактори, і могли вимагати доступу до секретних матеріалів під час судового розгляду справи щодо його вислання, вони не скористалися цією можливістю. Крім того, як було зазначено, національні суди не скористалися наявними процесуальними механізмами, які могли б надати заявнику ефективну можливість представити аргументи проти свого вислання, і що їхній розгляд справи, який був простою формальністю, не міг становити належного врівноважувального фактору. Тож, мало місце порушення пункту 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції у зв'язку зі значним обмеженням процесуальних прав заявника без достатніх урівноважувальних гарантій.

Е. Зв'язок між процедурними гарантіями за статтею 1 Протоколу № 7 та іншими статтями Конвенції

74. За своєю природою процедурні гарантії, передбачені статтею 1 Протоколу № 7, іноді можуть бути тісно пов'язані зі змістом інших положень Конвенції. Іншими словами, скарга до Суду щодо процедурних гарантій іноді може підпадати під дію кількох статей. Заявник зазвичай вказує статтю, згідно з якою він або вона хоче розглянути заяву. Якщо у скарзі посилаються на декілька статей одночасно щодо того самого процесуального недоліку, Суд може обрати для розгляду ту статтю, яку він вважає найбільш доречною з огляду на конкретні обставини справи (див., наприклад, *«Гассін проти Румунії» (Hassine v. Romania)* (2021 р., § 74). Але враховуючи те, що обсяг дії різних статей, на які посилаються у скарзі, буде різним, Суд може розглянути твердження заявника за низкою статей.

75. Статті, на які з найвищою вірогідністю будуть посилатися при поданні скарги щодо тих самих процедурних гарантій:

а. Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного та/або сімейного життя) окремо або разом зі статтею 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту)

76. У деяких випадках, оскаржуючи відсутність процедурних гарантій у провадженні, за результатами якого їх було вислано з країни проживання, заявники посилалися на статтю 8 Конвенції окремо (*«Балтаджи проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 20, і *«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 19) або разом зі статтею 13 Конвенції (*«Каушаль та інші проти Болгарії» (Kaushal and Others v. Bulgaria)*, 2010 р., §§ 18 і 35). У цих справах Суд розглядав скаргу за статтею 8 Конвенції, перевіряючи, чи ґрунтувалося втручання в право на повагу до приватного та сімейного життя на положеннях закону, який задовольняв би умови якості (*«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 42, і *«Каушаль та інші проти Болгарії» (Kaushal and Others v. Bulgaria)*, 2010 р., § 33, *«Балтаджи проти Болгарії» (Baltaji v. Bulgaria)*, 2011 р., § 38), чи це було необхідним у демократичному суспільстві (*«Гаспар проти Росії» (Gaspar v. Russia)*, 2018 р., § 43, та *«Лью проти Росії (№ 2)» (Liu v. Russia (no. 2))*, 2011 р., § 85). Суд також встановив порушення статті 13 Конвенції, зазначивши, що національні суди не здійснили належного розгляду пропорційності заходу, про який йдеться (*«Каушаль та інші проти Болгарії» (Kaushal and Others v. Bulgaria)*, 2010 р., § 41). Потім Суд розглянув твердження заявників з точки зору статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

77. Варто порівняти методологію, якої дотримувався Суд, розглядаючи обмеження прав, гарантованих статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції, з методологією, що була нещодавно застосована у випадках, коли подібна скарга була подана за статтею 8 Конвенції окремо чи у поєднанні зі статтею 13. Відповідно, згідно зі статтею 8, коли заявники скаржилися на те, що їх не поінформували про підстави для заборони на повторний в'їзд до країни, Суд зазначив, що це був лише один із багатьох чинників, які він бере до уваги для визначення достатності процедурних гарантій. Суд вирішив, що згідно зі статтею 8 Конвенції, для справ, що стосуються

загроз інтересам національної безпеки, Держави мають запровадити процедуру, що забезпечує баланс між необхідністю обмеження доступу до секретної інформації та необхідністю забезпечення певної змагальної форми розгляду. Було роз'яснено, що може бути більше одного способу досягнення цієї мети. Отже, Суд зауважив, що йому слід вивчити всю процесуальну систему, запроваджену Державою-відповідачем, щоб перевірити, чи були забезпечені в обставинах справи процедурні гарантії, яких вимагає стаття 8 Конвенції («*С.Л. проти Румунії*» (*S.L. v. Romania*) (ухв.), 2022 р., §§ 42–43 і «*І.Р. і Г.Т. проти Сполученого Королівства*» (*I.R. and G.T. v. the United Kingdom*) (ухв.), 2014 р., §§ 59–60, і «*Саед проти Данії*» (*Saeed v. Denmark*) (ухв.), 2014 р., § 35).

78. Суд також пояснив, що у справах, які стосуються вислання з міркувань національної безпеки, гарантія ефективного засобу правового захисту, яка міститься в статті 13, вимагає принаймні того, щоб компетентний незалежний апеляційний орган був поінформований про причини, що обґрунтовують рішення про вислання, але не вимагає надання цієї інформації відповідній особі («*І.Р. і Г.Т. проти Сполученого Королівства*» (*I.R. and G.T. v. the United Kingdom*), 2014 р., § 62). Крім того, він зазначив, що: апеляційний орган має бути уповноваженим відхилити твердження органу виконавчої влади про наявність загрози національній безпеці, якщо він вважає його свавільним або необґрунтованим; провадження має здійснюватися у певній змагальній формі, а якщо необхідно, - через спеціального представника після отримання ним допуску до секретної інформації; необхідно з'ясувати, чи може цей захід порушити право на повагу до сімейного життя, а якщо так — чи було досягнуто справедливого балансу між суспільним інтересом та правами фізичної особи («*Аль-Нашіф проти Болгарії*» (*Al-Nashif v. Bulgaria*), 2002 р.), § 137, і «*І.Р. і Г.Т. проти Сполученого Королівства*» (*I.R. and G.T. v. the United Kingdom*), 2014 р., § 62).

в. Стаття 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту)

79. У справі «*Такуш проти Греції*» (*Takush v. Greece*) (2012 р., § 49–50) заявник посилався лише на статтю 13 Конвенції, скаржачись на те, що засіб правового захисту проти рішення про вислання не був ефективним через те, що його було вислано до ухвалення рішення адміністративним судом. Суд встановив, що з розгляду скарги заявника випливає, що його твердження слід було розглянути відповідно до статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції.

80. У справі «*Бердзенішвілі та інші проти Росії*» (*Berdzenishvili and Others v. Russia*), 2016 р., §§ 124 і 129, заявники посилалися на статтю 13 Конвенції в поєднанні зі статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції, скаржачись на те, що вони не мали ефективного засобу правового захисту, щоб оскаржити законність їхнього вислання. Після встановлення відсутності порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції на підставі того, що деякі із заявників не змогли довести, що вони проживали в країні на законних підставах, а інших не було вислано, Суд дійшов висновку, що не було достатньо доказів, щоб зробити висновок про наявність обґрунтованої скарги за статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції та щоб можна було розглянути скаргу за статтею 13 Конвенції.

81. У деяких випадках, на додаток до статті 1 Протоколу № 7, заявники посилалися на статтю 13 Конвенції, скаржачись на те, що вони не мали належних процедурних гарантій у провадженні, за результатами якого їх було вислано. Суд застосував різні підходи. У справі «*Лятіфі проти колишньої Югославської Республіки Македонія*» (*Ljatif v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*), 2018 р., § 45, Суд дійшов висновку, що з огляду на визнання порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції внаслідок того, що національні суди належним чином не розглянули, чи було оскаржуване розпорядження видано з реальних міркувань національної безпеки, відповідно не було необхідності перевіряти, чи мало місце також порушення статті 13 Конвенції. Нещодавно Суд, посилаючись на своє становище як такого, кому «належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи» («*Радоміла та інші*

проти Хорватії» [ВП], 2018 р., §§ 113–115 і 126), визнав доцільним розглянути твердження заявників лише за статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції (*«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (Muhammad and Muhammad v. Romania)* [ВП], 2020 р., § 88, і *«Покликаєв проти Польщі» (Poklykaew v. Poland)**, 2023 р., § 42–43).

IV. Винятки

Пункт 2 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції

Іноземець може бути висланий до здійснення своїх прав, передбачених у підпунктах а, б та с пункту 1 цієї статті, якщо таке вислання є необхідним в інтересах публічного порядку або зумовлюється міркуваннями національної безпеки.

Ключові слова HUDOC

Вислання до здійснення процесуальних прав (П7-1-2) Необхідно в демократичному суспільстві (П7-1-2) Охорона публічного порядку (П7-1-2) Національна безпека (П7-1-2)

A. Загальні принципи

82. Загальне правило полягає в тому, що іноземець повинен отримати дозвіл на здійснення своїх прав відповідно до підпунктів (а), (б) і (с) пункту 1 до того, як його буде депортовано. Проте пункт 2 допускає винятки, а саме у випадках, коли депортація до того, як ці права були використані, вважається необхідною в інтересах публічного порядку або з міркувань національної безпеки (див. пункт 15 Пояснювальної доповіді; *«С.Г. та інші проти Болгарії» (C.G. and Others v. Bulgaria)*, 2008 р., §§ 77–78, і *«Такуш проти Греції» (Takush v. Greece)*, 2012 р., § 63).

83. Ці винятки мають застосовуватися з урахуванням принципу пропорційності, визначеного Європейським судом з прав людини (див. пункт 15 Пояснювальної доповіді; та *«С.Г. та інші проти Болгарії» (C.G. and Others v. Bulgaria)*, 2008 р., § 77).

84. Держава, яка посилається на публічний порядок для вислання іноземця до того, як він або вона скористалися правами, зазначеними в пункті 1 статті 1, повинна мати можливість продемонструвати, що цей винятковий захід був необхідним у конкретному випадку чи категорії випадків. З іншого боку, якщо рішення про вислання було прийнято з міркувань національної безпеки, це саме по собі повинно вважатися достатнім обґрунтуванням такого вислання (див. пункт 15 Пояснювальної доповіді).

85. Однак в обох ситуаціях відповідна особа повинна мати право здійснювати права, зазначені в пункті 1, після її вислання (див. пункт 15 Пояснювальної доповіді, *«Лупса проти Румунії» (Lupsa v. Romania)*, 2006 р., § 53, і *«Кая проти Румунії» (Kaya v. Romania)*, 2006 р., § 53).

B. Приклади

86. У справі *«Нолан і К. проти Росії» (Nolan and K. v. Russia)*, 2009 р., § 115, Суд встановив, що Уряд держави-відповідача не надав жодних матеріалів чи доказів, які б могли підтвердити його заяву про те, що були поставлені під загрозу інтереси національної безпеки чи публічного порядку. Відповідно, виняток, викладений у пункті 2, не можна вважати застосовним у цій справі, і заявник повинен був мати право на процедурні гарантії, описані в пункті 1.

87. У справі *«С.Г. та інші проти Болгарії» (C.G. and Others v. Bulgaria)*, 2008 р., § 78, Суд встановив, що Уряд не навів жодних аргументів, які переконали б Суд у необхідності такого заходу. Також у матеріалах справи не було нічого, що б свідчило про те, що було справді необхідно вислати першого заявника, перш ніж він зможе оскаржити цей захід. Крім того, Суд встановив, що, оскільки вислання заявника не ґрунтувалося на «реальних міркуваннях національної безпеки» у значенні пункту 2 статті 8 Конвенції, вислання також було

необґрунтованим з огляду на подібність термінології в частині винятку, дозволеного у другому абзаці статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції (*там само*, § 77).

88. Крім того, «саме лише твердження, що заявник становив небезпеку для публічного порядку та безпеки, без посилань на мінімальні аргументи на підтримку цього твердження, не може обґрунтовуватися положеннями пункту 2 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції» (*«Такуш проти Греції» (Takush v. Greece)*, 2012 р., § 63).

89. Загальне твердження, на якому ґрунтується розпорядження про вислання, про те, що іноземець становить «ризик для [національної] безпеки», яке не містить жодного посилання на факти, що лежать в основі такої оцінки, і яке було прийняте без подальших пояснень компетентним органом, що здійснює розгляд, не може виправдати вислання іноземця до реалізації ним процедурних гарантій, передбачених статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції (*«Лятіфі проти Колишньої Югославської Республіки Македонія» (Ljatifi v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 2018 р., §§ 36–38).

Перелік цитованих справ

Цитована в цьому Посібнику судова практика включає постановлені Судом рішення або ухвали, а також рішення або доповіді Європейської комісії з прав людини (надалі — «Комісія»).

Якщо не вказано інше, усі посилання стосуються рішення по суті справи, що було постановлене Палатою Суду. Скорочення «(ухв.)» вказує на те, що наводиться цитата з ухвали Суду, а аббревіатура «[ВП]» — на те, що справа розглядалася Великою Палатою.

Рішення Палати, які не є остаточними за змістом статті 44 Конвенції, позначені зірочкою у наведеному нижче переліку. У пункті 2 статті 44 Конвенції зазначено: «Рішення Палати стає остаточним: (а) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої Палати; або (б) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на перегляд Великої Палати не було заявлено; або (с) якщо колегія Великої Палати відхиляє клопотання про передання справи на перегляд Великої Палати згідно зі статтею 43». У випадках, коли клопотання про передання справи приймається колегією Великої Палати, рішення Палати не стає остаточним і, отже, не має законної сили; остаточним стає подальше рішення Великої Палати.

Гіперпосилання на цитовані справи в електронній версії Посібника ведуть до бази даних HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>), яка забезпечує доступ до практики Суду (Великої Палати, рішень та ухвал Палати та Комітету, комунікованих справ, консультативних висновків і правових оглядів з Інформаційного бюлетеня про судову практику) і Комісії (рішення і доповіді), а також резолюцій Комітету міністрів.

Суд постановляє свої рішення та ухвали англійською та/або французькою мовою — двома офіційними мовами Суду. База даних HUDOC також містить переклади багатьох важливих справ на більш ніж тридцять неофіційних мов, а також посилання на близько сотню онлайн-зібрань судової практики, підготовлених третіми сторонами. Усі мовні версії, що доступні для наведених справ, доступні через вкладку «Мовні версії» у базі даних HUDOC, яку можна знайти після натискання на гіперпосилання на справу.

—А—

«А.М. та інші проти Швеції» (*A.M. and Others v. Sweden*) (ухв.), № 38813/08, 16 червня 2009 року

«Аль-Нашиф проти Болгарії» (*Al-Nashif v. Bulgaria*), № 50963/99, 20 червня 2002 року

«Ахмед проти Румунії» (*Ahmed v. Romania*), № 34621/03, 13 липня 2010 року

—Б—

«Балтаджи проти Болгарії» (*Baltaji v. Bulgaria*), № 12919/04, 12 липня 2011 року

«Бердзенишвілі та інші проти Росії» (*Berdzenishvili and Others v. Russia*), № 14594/07 та 6 інших, 20 грудня 2016 року

«Болат проти Росії» (*Bolat v. Russia*) № 14139/03, ЄСПЛ 2006-XI (витяги)

—В—

«Вульфовіч та Улянова проти Швеції» (*Voulfovitch and Oulianova v. Sweden*), рішення Комісії, заява № 19373/92, 13 січня 1993 року

—Г—

«Гаспар проти Росії» (*Gaspar v. Russia*), № 23038/15, 12 червня 2018 року
«Гассін проти Румунії» (*Hassine v. Romania*), № 36328/13, 09 березня 2021 року
«Гелері проти Румунії» (*Geleri v. Romania*), № 33118/05, 15 лютого 2011 року
«Грузія проти Росії (I)» (*Georgia v. Russia (I)*) [ВП], № 13255/07, ЄСПЛ 2014 (витяги)

—Д—

«Де Суза Рібейро проти Франції» (*De Souza Ribeiro v. France*) [ВП], № 22689/07, ЄСПЛ 2012
«Дейвіс та інші проти Румунії» (*Davies and Others v. Romania*) (ухв.), № 40122/98, 07 січня 2003 року
«Дороченко проти Естонії» (*Dorochenko v. Estonia*) (ухв.), № 10507/03, 05 січня 2006 року

—І—

«І.Р. і Г.Т. проти Сполученого Королівства» (*I.R. and G.T. v. the United Kingdom*) (ухв.), №№ 14876/12 та 63339/12, 28 січня 2014 року
«Ібрагім та інші проти Сполученого Королівства» (*Ibrahim and Others v. the United Kingdom*) [ВП], №№ 50541/08 та 3 інших, 13 вересня 2016 р.
«Іліас і Ахмед проти Угорщини» (*Ilias and Ahmed v. Hungary*) [ВП], № 47287/15, 21 листопада 2019 року

—ї—

«Йлдрім проти Румунії» (*Yildirim v. Romania*) (ухв.), № 21186/02, 20 вересня 2007 року.

—К—

«Карімі проти Румунії» (*Karimi v. Romania*) (ухв.), № 30186/19, 23 червня 2020 року
«Каушаль та інші проти Болгарії» (*Kaushal and Others v. Bulgaria*), № 1537/08, 02 вересня 2010 року
«Кая проти Румунії» (*Kaya v. Romania*), № 33970/05, 12 жовтня 2006 року
«Корлі та інші проти Росії» (*Corley and Others v. Russia*, №№ 292/06 і 43490/06, 23 листопада 2021 року

—Л—

«Лупса проти Румунії» (*Lupsa v. Romania*), № 10337/04, ЄСПЛ 2006-VII
«Лью проти Росії (№ 2)» (*Liu v. Russia (no. 2)*), № 29157/09, 26 липня 2011 року
«Лятіфі проти Колишньої Югославської Республіки Македонія» (*Ljatifi v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*), № 19017/16, 17 травня 2018 року

—М—

- «Маауя проти Франції» (*Maoui v. France*), [ВП], № 39652/98, ЄСПЛ 2000-Х
«Малоун проти Сполученого Королівства» (*Malone v. the United Kingdom*), 02 серпня 1984 року, серія А № 82
«Міхалаке проти Румунії» (*Mihalache v. Romania*) [ВП], № 54012/10, 08 липня 2019 року
«Мокрані проти Франції» (*Mokrani v. France*) (ухв.), № 52206/99, 12 листопада 2002 року
«Моретті та Бенедетті проти Італії» (*Moretti and Benedetti v. Italy*) [ВП], № 16318/07, 27 квітня 2010 року
«Мухаммад і Мухаммад проти Румунії» (*Muhammad and Muhammad v. Romania*) [ВП], № 80982/12, 15 жовтня 2020 року

—Н—

- «Н.М. проти Румунії» (*N.M. v. Romania*), № 75325/11, 10 лютого 2015 року
«Нагула проти Естонії» (*Nagula v. Estonia*) (ухв.), № 39203/02, 25 жовтня 2005 року
«Новак проти України» (*Nowak v. Ukraine*), № 60846/10, 31 травня 2011 року
«Нолан та К. проти Росії» (*Nolan and K. v. Russia*), № 2512/04, 12 лютого 2009 року

—О—

- «О.І.Дж. проти Чеської Республіки» (*O.I.J. v. the Czech Republic*) (ухв.), № 41080/98, 27 квітня 1999 року

—П—

- «Покликаєв проти Польщі» (*Poklykaew v. Poland*), № 1103/16, 22 червня 2023 року
«Прокопович проти Росії» (*Prokorovitch v. Russia*) [ВП], № 58255/00, ЄСПЛ 2004-ХІ (витяги)

—Р—

- «Радоміла та інші проти Хорватії» (*Radomilja and Others v. Croatia*) [ВП], № 37685/10, 20 березня 2018 року

—С—

- «С.Г. та інші проти Болгарії» (*S.G. and Others v. Bulgaria*), № 1365/07, 24 квітня 2008 року
«С.К. проти Румунії» (*S.C. v. Romania*), № 9356/11, 10 лютого 2015 року
«С.Л. проти Румунії» (*S.L. v. Romania*) (ухв.), № 52693/12, 29 листопада 2022 року
«С.Т. проти Франції» (*S.T. v. France*), рішення Комісії, заява № 20649/92, 08 лютого 1993 року
«Саед проти Данії» (*Saeed v. Denmark*) (ухв.), № 53/12, 24 червня 2014 року
«Сейдовіч і Сулеймановіч проти Італії» (*Sejdovic and Sulejmanovic v. Italy*) (ухв.) № 57575/00, 14 березня 2002 року
«Сулеймановіч і Султановіч проти Італії» (*Sulejmanovic and Sultanovic v. Italy*) (ухв.), № 57574/00, 14 березня 2002 року
«Султані проти Франції» (*Sultani v. France*), № 45223/05, ЄСПЛ 2007-IV (витяги)
«Сьодерман проти Швеції» (*Söderman v. Sweden*) [ВП], № 5786/08, ЄСПЛ 2013

—Т—

«Т.А. проти Швеції» (*T.A. v. Sweden*), рішення Комісії, заява № 23211/94, 05 липня 1994 року
«Такуш проти Греції» (*Takush v. Greece*), № 2853/09, 17 січня 2012 року

—У—

«Унлу проти Швейцарії» (*Unlu v. Switzerland*), рішення Комісії, заява № 26584/95, 15 травня 1996 року.

—Ф—

«Ф.С. проти Хорватії» (*F.S. v. Croatia*), № 8857/16, 05 грудня 2023 року
«Ф.С.М. проти Чеської Республіки» (*F.S.M. v. the Czech Republic*) (ухв.), № 39803/98, 27 квітня 1999 року

—Ш—

«Шарма проти Латвії» (*Sharma v. Latvia*), № 28026/05, 24 березня 2016 року
«Шевелі та Шенгелая проти Азербайджану» (*Sheveli and Shengelaya v. Azerbaijan*),
№ 42730/11, 05 листопада 2020 року